

ПЕДАГОГІЧНИЙ ГЕНІЙ А. С. МАКАРЕНКА

*Научить человека быть счастливым –
нельзя, но воспитать его так,
чтобы он был счастливым, можно.*

А. С. Макаренко

У статті проаналізовано педагогічні погляди одного з найвидатніших випускників Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, людини, яка визначила спосіб педагогічного мислення у ХХ столітті – А. С. Макаренка.

Кожне покоління міркує над тим, як правильно виховувати дітей. Цьому питанню присвячували свої праці видатні вчені, письменники та педагоги, до яких належав і А. С. Макаренко. Життя цього педагога від Бога було не з легких. Однак він мужньо долав усі випробування, добре знаючи, що сенс його життя у допомозі знедоленим дітям та виробленні нових педагогічних методів розвитку, які б сприяли зростанню дійсно достойної зміни старшому поколінню. Все своє життя А. С. Макаренко присвятив розробці нових принципів виховання, які згодом висвітлив у п'яти позиціях:

1. Виховання сучасної людини – процес соціальний у найширшому сенсі слова. Іншими словами, одна людина не здатна сама, якими б якостями вона не володіла, виховувати дитину. Матеріалом для майбутньої людини не може бути обмежений набір сімейних вражень або педагогічних повчань батьків. Матеріалом буде життя у всіх його різноманітних виявах.

2. Якщо батьки бачать, що у їхньому житті є щось таке, що може зашкодити вихованню дитини, то це щось треба переглянути, змінити або знищити.

3. У дитячому віці гра має велике значення і дитина має грати: “Надо не только дать ему время поиграть, но надо пропитать этой игрой всю его жизнь”.

4. У виховній роботі праця повинна бути одним із найосновніших елементів.

5. Розвиток почуття обов'язку, честі та дисципліни.

Дехто, ознайомившись із цими правилами, саркастично посміхнеться, сказавши, що легко вимальовувати на папері ідеальну модель виховання, яка не має місця в реальному житті. А. С. Макаренко був педагогом-практиком, який сам із наполегливістю чітко слідував розробленим принципам. Саме він обґрунтував взаємозв'язок виховання і вивчення особистості дитини, показав співвідношення педагогіки з іншими науками та розкрив шляхи узгодження сімейного, шкільного і позашкільного виховання.

А. С. Макаренко вірив у педагогіку, її випереджуючу функцію в розвитку дитини. Постійно підкреслював, що справжня педагогіка живиться життям. Єдність виховання і життя червоною ниткою проходить через усю творчість педагога. Його педагогічна спадщина вказує нам реальні шляхи до розв'язання проблем співробітництва і співтворчості педагогів і учнів.

Здавалося б, уже минуло багато років від часу створення концепції А. С. Макаренка, але не застаріла й зараз його методика формування учнівського колективу. Колектив – це велика родина, в якій існують тісні взаємозв'язки, відкрите, демократичне обговорення всіх важливих питань, що в свою чергу сприяє формуванню здорової громадської думки. Тут немає місця чванству, бюрократизму та зазнайству. Навпаки, у ньому формуються сильні, відповідальні і працьовиті люди. А тому така модель буде актуальною у будь-який час. А. С. Макаренко вважав, що в основі колективу лежить спільна праця, гармонійно поєднана з навчанням, грою та спортом. І це не викликає ніяких суперечень, адже саме праця формує у дитини почуття відповідальності за її дії.

Велике значення А. С. Макаренко приділяв і постаті самого педагога. Він зазначав: “Вы можете быть с ними сухи до последней степени, требовательны до придирчивости, вы можете не замечать их (...) но если вы блещете работой, знанием, удачей, то спокойно не оглядывайтесь: они на вашей стороне (...) И наоборот, как бы вы ни были ласковы, занимательны в разговоре, добры и приветливы (...) если ваше дело сопровождается неудачами и провалами, если на каждом шагу видно, что вы своего дела не знаете (...) никогда вы ничего не заслужите, кроме презрения...” [2, с. 559]. І відверто кажучи, був абсолютно правий. Адже кожна успішна людина викликає повагу та прагнення досягти таких самих, а то й більших звершень. І навпаки, людина, яка не змогла подолати власної обмеженості, не зможе змусити дітей не те що поважати, а хоча б слухати себе.

Діяльність А. С. Макаренка має велике значення для педагогічної науки. Вироблені ним основи формування особистості людини нового суспільства визначили ролі колективу та праці у цьому складному процесі. Також важливим для нас є його висновок про те, що гуманізм полягає не в красивих словах та деклараціях, а у відповідальності, повсякденній реальній роботі зі створення нормальних умов для здорового побуту, навчання, освоєння професії, фізичного і духовного зростання молодої людини. Оскільки саме так, а не інакше нова зміна буде гідною старого покоління і в жодному разі не підведе його.

Багато ідей А. С. Макаренка чекають свого подальшого всебічного наукового осмислення з позицій їх впливу, наступності з сьогоденним днем, творчого впровадження у практику.

Педагогіка А. С. Макаренка максимально зорієнтована на виховання. Різним складникам виховання, його факторам, умовам, критеріям

вихованості присвячено багато книг, написаних педагогом. Роботи А. С. Макаренка про сімейне виховання викликають бажання задуматися над ставленням до дітей, до самих себе як батьків, розкривають витoki батьківського авторитету. Він говорить: “Родительская помощь не должна быть навязчива, надоедлива, утомительна. В некоторых случаях совершенно необходимо предоставить ребёнку самому выбратья из затруднения, нужно, чтобы он привыкал преодолевать препятствия и разрешать более сложные вопросы. Но нужно всегда видеть, как ребёнок совершает эту операцию, нельзя допускать, чтобы он запутался и пришёл в отчаяние. Иногда даже нужно, чтобы ребёнок видел вашу настроженность, внимание и доверие к его силам” [3, с. 145].

А. С. Макаренко багато зробив для розвитку теорії сімейного виховання, був зачинателем масової пропаганди педагогічно обґрунтованих принципів виховання в сім'ї. Він стверджував, що виховати дитину правильно і нормально набагато легше, ніж перевиховати її. Високі вимоги до себе, контроль батьків за кожним своїм кроком – ось перший і найголовніший метод виховання. Потрібен серйозний, простий, щирий тон у відносинах із дітьми.

Свої педагогічні погляди А. С. Макаренко втілював у творах “Педагогічна поема”, “Марш 30-го року”, “Прапори на баштах”, художньо-теоретичній “Книзі для батьків”, у численних публіцистичних статтях. А. С. Макаренко як педагог-новатор і художник простежив процес виховання нової людини, розвитку в суспільстві нових норм поведінки, процесу накопичення нового морального досвіду і звичок. Його книги допомагають краще зрозуміти причини досягнення одними успіху і щастя, а іншими – краху і розчарувань. Як письменник і педагог А. С. Макаренко сформувався під сильним впливом М. Горького, його творчості й особистості.

Ми повинні пишатися, що А. С. Макаренко був випускником саме нашого Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Тому творче осмислення й утілення його педагогічних ідей у навчально-виховних закладах регіону – актуальне завдання сьогодення.

Список використаної літератури

1. Макаренко А. С. Соч. в 7-и тт. / А. С. Макаренко. – М., 1957. – Т. 1. – 984 с.
2. Макаренко А. С. Человек должен быть счастливым / А. С. Макаренко. – М., 2009. – 288 с.